

УДК 502.1:664:65.012.124

В. Л. Крюков – кандидат технічних наук, доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища Волинського національного університету імені Лесі Українки;
В. В. Демчук – кандидат біологічних наук, доцент кафедри органічної та біологічної хімії Волинського національного університету імені Лесі Українки;
К. А. Сологор – кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології Волинського національного університету імені Лесі Українки

Аналіз ставлення студентської молоді до практичної участі у природоохоронній діяльності

Роботу виконано на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища ВНУ ім. Лесі Українки

Вирішення сучасних складних екологічних проблем людства неможливе без формування ефективного громадського природоохоронного руху та практичної участі у природоохоронній діяльності всіх верств населення, особливо молоді. Шляхом анкетування досліджено ставлення студентів молодших курсів хімічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки до громадського природоохоронного руху та практичної участі у природоохоронній діяльності. Виявилось, що більшість респондентів незнайома з громадським природоохоронним рухом, але має бажання брати практичну участь у природоохоронній діяльності.

Ключові слова: екологічні терміни, екологічна культура, екологічне анкетування.

Крюков В. Л., Демчук В. В., Сологор Е. А. Анализ отношения студенческой молодежи к практическому участию в природоохранной деятельности. Решение современных сложных экологических проблем человечества невозможно без формирования эффективного общественного природоохранного движения и практического участия в природоохранной деятельности всех слоев населения, особенно молодежи. Путём анкетирования было исследовано отношение студентов младших курсов химического факультета Волинского национального университета имени Лесы Украинки к общественному природоохранному движению и практическому участию в природоохранной деятельности. Установлено, что большинство респондентов незнакомо с общественным природоохранным движением, но имеет желание принимать практическое участие в природоохранной деятельности.

Ключевые слова: экологические термины, экологическая культура, анкетирование.

Kryukov V. L., Demchuk V. V., Sologor K. A. Analysis of the Attitude of Student Youth Towards Practical Participation in the Nature Conservation Activities. Solution of complex modern ecological problems is impossible without the formation of effective public nature conservation movement and participation of all social groups, especially youth, in the nature conservation. Attitude of first-grade students in the Department of Chemistry of Lesya Ukrainka Volyn National University to the public nature conservation and useful participation in nature conservation activities was investigated using questionnaire. It appears that most respondents are not familiar with the public nature conservation movement, although they are willing to participate in the nature conservation activities.

Key words: ecological terms, ecological culture, questionnaire.

Постановка наукової проблеми та її значення. Особливості екологічної кризи у відносинах людства з природою полягають у тому, що вона в наш час охопила значну частину географічної оболонки планети та основні види природокористування суспільства [1].

Тому все більшого значення для вирішення екологічних проблем сучасності набуває система екологічного управління, ефективність якої суттєво залежить від формування громадського природоохоронного руху та активної участі у ньому населення [2].

У цьому дослідженні ми поставили за мету визначити рівень знань студентів з організації громадського природоохоронного руху та їх бажання брати у ньому практичну участь.

Матеріали і методи. Об'єктом наших досліджень були студенти молодших курсів хімічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки, які навчаються за двома спеціальностями: хімія та екологія.

Для дослідження рівня екологічної культури студентів обрана методика анкетного опитування, що широко застосовується у різноманітних соціологічних дослідженнях. Такі дослідження вже тривалий час здійснюються на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища ВНУ ім. Лесі Українки [3–5]. Для проведення цього дослідження була взята модифікована нами “Екологічна анкета студента”, яку ми використовували у попередні роки.

Блок анкети з практичної участі студентів у природоохоронній діяльності містив сім запитань, які були спрямовані на те, щоб з’ясувати ставлення молоді до громадського природоохоронного руху та до власної діяльності у охороні довкілля. Кожен із респондентів отримував текст анкети та заповнював лист опитування шляхом вибору однієї із запропонованих альтернатив відповіді, крім питання “Які Ви знаєте громадські природоохоронні організації?” Це питання було відкритим, щоб студент мав можливість показати особисті знання з організації громадського природоохоронного руху. Екологічне анкетування респондентів здійснювалось анонімно, тобто без вказівки ними особистих даних та підписів, крім запитань про курс, спеціальність та стать, які використовували для диференціації респондентів за цими ознаками.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У анкетуванні взяло участь 112 студентів молодших курсів хімічного факультету (майже порівну: першого курсу – 49 %, другого – 51 %). Із них 63 % – студенти-хіміки, 37 % – студенти-екологи; за статтю – 72 % дівчата, 28 % – хлопці. Серед студентів-хіміків значно переважають дівчата – 77 % (це треба враховувати під час аналізу відповідей), а для студентів-екологів – 64 % дівчат на 36 % хлопців.

Активна позиція людини у справі охорони довкілля значною мірою залежить від рівня її екологічної культури. Тому у першому питанні цього блоку респонденти повинні були визначитися з важливістю проблеми – треба чи не треба формувати екологічну культуру сучасної людини.

У відповідях на питання “Чи визнаєте Ви необхідність формування екологічної культури сучасної людини?” переважна кількість респондентів (86 %) обрали альтернативу – так (рис. 1). Тільки 2 % респондентів стверджують, що цього робити не слід, а 3 % – ця проблема не хвилює. Не може не турбувати те, що кожен десятий (11 студентів) не знали відповіді на це питання.

У наступному відкритому питанні студентам було запропоновано назвати відомі їм громадські природоохоронні організації. На жаль, більшість студентів (94 із 112 або 84 %) не дали відповідь на це запитання, а решта дуже часто у своїх відповідях разом із громадськими природоохоронними організаціями, або окремо від них, називали органи державного екологічного управління чи структури, які не належать до громадського природоохоронного руху. Такий результат, на наш погляд, напевне, частково зумовлений не рівнем знань студентів із цієї проблематики, а психологічним фактором – боязню помилитися у відповіді на відкрите питання. Тобто студенту у деяких випадках комфортніше відмовитися від відповіді на відкрите питання, яке потребує більших зусиль, ніж відповісти на альтернативне запитання, оскільки анкетування анонімно й оцінки за нього не ставлять. Цю особливість студентської молоді, мабуть, треба врахувати для вдосконалення текстів спеціалізованих анкет, до яких належать анкети з екологічної проблематики, або ж відмовитися від відкритих запитань у таких анкетах.

Ця наша думка частково підтверджується у розподілі відповідей респондентів на питання “Чи ознайомлений Ви з діяльністю громадських природоохоронних організацій?”, на яке 33 % студентів дали позитивну відповідь (рис. 2). Інакше виникає протиріччя: як можна бути ознайомленим із діяльністю якоїсь організації, коли не знаєш її назву?

Тому з метою уточнення впливу специфіки респондентів доцільно зробити подвійний розподіл для позитивної та негативної альтернативи відповідей студентів за курсами, спеціальністю та статтю (рис. 7–8). Але суттєву відмінність виявлено лише для позитивної альтернативи, де частка дівчат у виборі цієї альтернативи зросла на 9 %, тобто до 81 % порівняно з 72 % дівчат у загальному статевому розподілі. Для інших характеристик специфіки респондентів для цих альтернатив зміни не перевищували 4–5 %, що, мабуть, недостатньо для кардинальних висновків.

Тому не може не радувати, що на питання “Чи Ви є членом якоїсь природоохоронної організації або хотіли б ним бути?” більшість студентів – 63 %, виявили таке бажання (рис. 3). Разом із цим, не знають відповіді на це питання 28 % студентів.

Подвійний розподіл відповідей тих респондентів, які виявили бажання бути членом громадської природоохоронної організації за курсами, спеціальністю та статтю студентів (рис. 9), показав значиме зростання на 11 % частки екологів (49 % проти 38 % загального розподілу за майбутньою спеціальністю) та на 7 % частки дівчат (79 % проти 72 % загального розподілу за статтю), що, мабуть, відповідає дійсності.

Також позитивним моментом у результатах анкетування є те, що на питання “Чи є у Вас бажання брати практичну участь у охороні природи в Україні?” переважна більшість – три чверті студентів (76 %), обрали альтернативу – так. При цьому тільки 4 % респондентів поставилися до питання негативно, 2 % воно не схвилювало, а 18% з них не змогли визначитися.

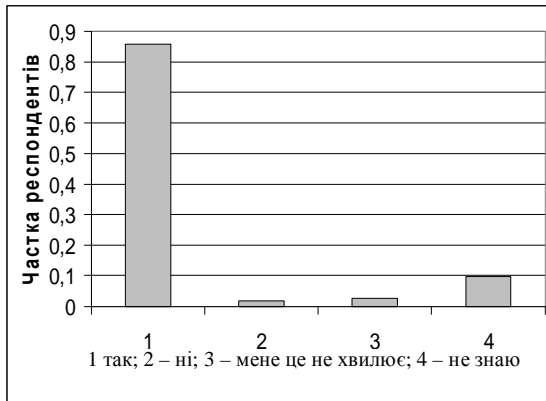


Рис. 1. Чи визнаєте Ви необхідність формування екологічної культури сучасної людини?

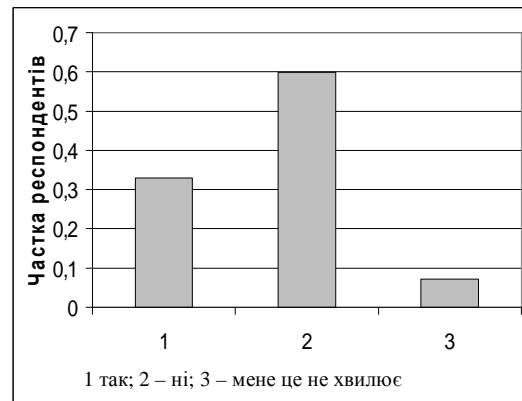


Рис. 2. Чи знайомі Ви з діяльністю громадських природоохоронних організацій?

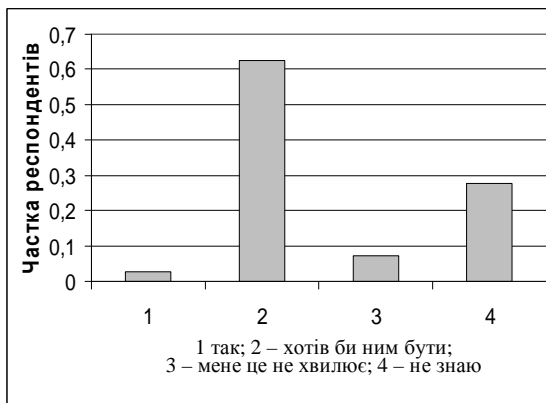


Рис. 3. Чи Ви є членом якоїсь природоохоронної організації або хотіли б ним бути?

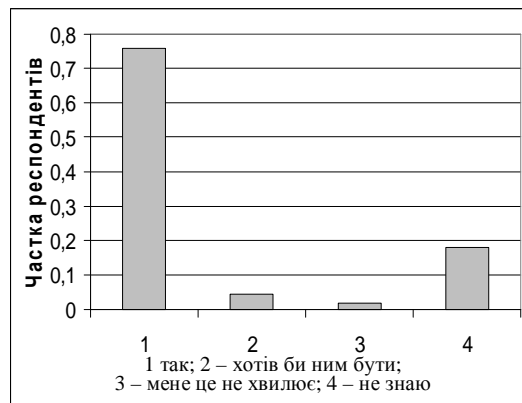


Рис. 4. Чи є у Вас бажання брати практичну участь у охороні природи в Україні?

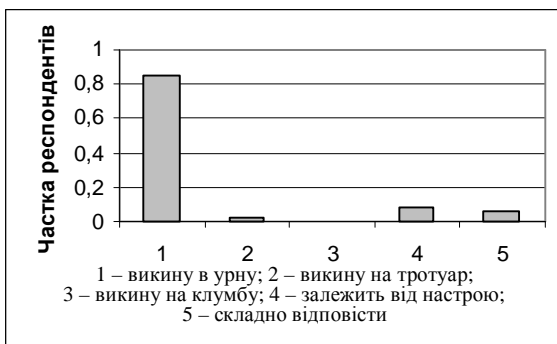


Рис. 5. Як Ви будете себе поводити, якщо у Вас у руках обгортка від морозива або інше сміття, а до урни близько 20 метрів?

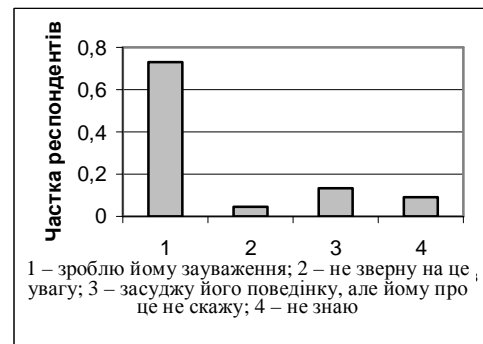


Рис. 6. Ваші дії, якщо ваш приятель чи знайомий викинув сміття на тротуар, а не в урну?

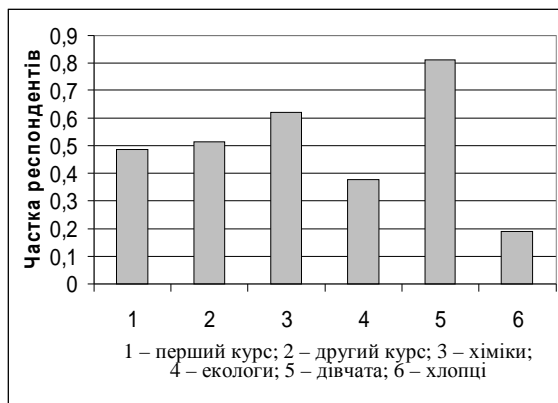


Рис. 7. Розподіл респондентів, які стверджують, що ознайомлені з діяльністю громадських природоохоронних організацій

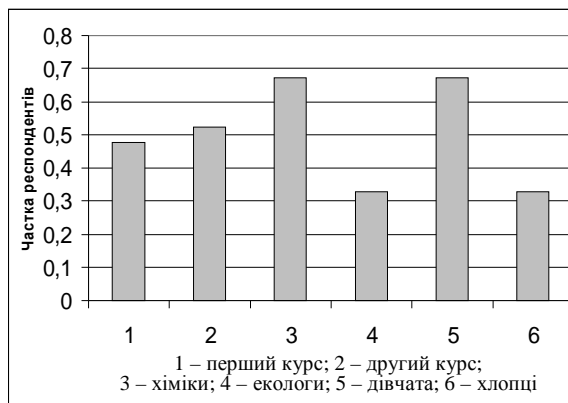


Рис. 8. Розподіл респондентів, які стверджують, що незнайомлені з діяльністю громадських природоохоронних організацій

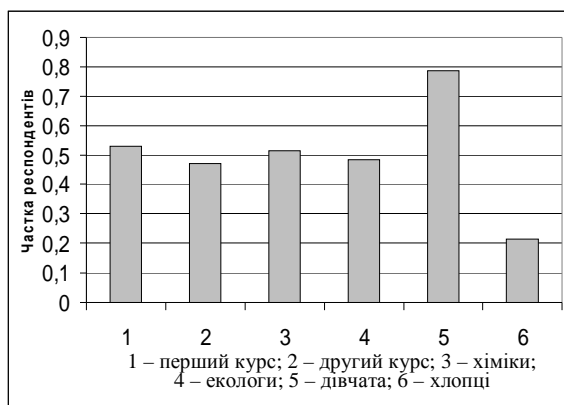


Рис. 9. Розподіл респондентів, які стверджують, що хотіли б бути членом громадської природоохоронної організації

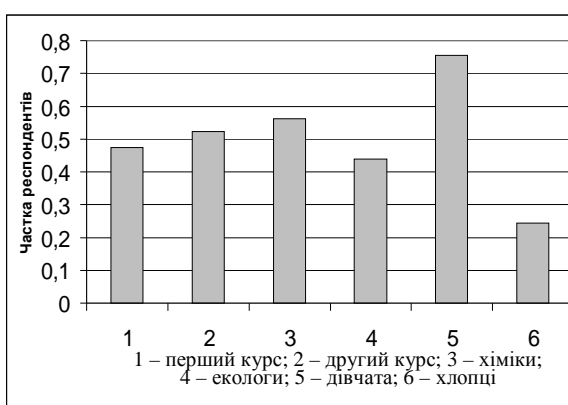


Рис. 10. Розподіл респондентів, які стверджують, що зробили б зауваження своєму приятелю чи знайомому, який викинув сміття на тротуар

Далі ми зробили спробу виявити ставлення респондентів до власної екологічної поведінки або до поведінки своїх друзів чи знайомих. З цієї точки зору цікавим є розподіл відповідей респондентів на питання, пов'язане з загальновідомою проблемою засміченості вулиць наших міст. На жаль, дуже часто можна помітити, як молода людина бездумно кидає на тротуар всіляке сміття: обгортку від жуйки чи морозива, порожню пачку від цигарок (і це без урахування того, що палити взагалі шкідливо). Останнім часом на вулицях Луцька встановлено достатньо якісні урни для сміття, але ж на кожному кроці їх не встановиш.

У питанні “Як Ви будете себе поводити, якщо у Вас у руках обгортка від морозива або інше сміття, а до урни близько 20 метрів?” була якраз змодельована така ситуація, що визначає власну екологічну поведінку людини (рис. 5). Чи здатні молоді люди зробити певне зусилля та донести сміття до урни?

Практична більшість із них (85 %) стверджують, що викине сміття в урну, поведінка в цій ситуації 8 % респондентів залежить від настрою; складно відповісти – 5 % респондентів.

Це стосується власної екологічної поведінки, але в нас якось не дуже прийнято звертати увагу на екологічну поведінку оточуючих, а тим більше відверто говорити про неї. Тому є цікавим розподіл відповідей респондентів на питання “Ваші дії, якщо ваш приятель чи знайомий викинув сміття на тротуар, а не в урну?” Практична більшість студентів (73 %) стверджують, що зроблять йому зауваження, а тільки 4 % не звернуть на це увагу (рис. 6). На жаль, наша “хибна” скромність таки дає себе знати, бо 13 % студентів обрало альтернативу – засуджу його поведінку, але йому про це не скажу. Крім того, 9 % студентів не знало відповіді на це питання.

А як впливає специфіка наших респондентів на тих, хто готовий відверто висловити своє ставлення до негативної екологічної поведінки друзів або знайомих? Подвійний розподіл (рис. 10) показує, що серед тих, хто образ першу альтернативу відповідей на вищезгадане питання анкети, спостерігається незначне збільшення лише для студентів-екологів – на 6 % від загального розподілу за майбутньою спеціальністю. Може це й не погано, тобто специфіка контингенту студентів – курс, спеціальність та стать майже не впливає на кількість тих, хто готовий відверто заявити свою природоохоронну позицію.

Висновки. Екологічні переконання людини найбільш ефективно формуються за активної участі її у громадському природоохоронному русі. І хоч багато анкетованих нами студентів не змогли правильно назвати громадські природоохоронні організації, але значна кількість із них виявила бажання стати їх членами та брати практичну участь у охороні природи в Україні.

А це визначає необхідність упровадження більш ефективних методів екологічної освіти з оптимальним поєднанням теоретичного навчання з конкретною участю студентів, особливо майбутніх екологів, у громадському природоохоронному русі.

Література

1. Запольський А. К., Салюк А. І. Основи екології. – К. : Вища шк., 2003. – 358 с.
2. Екологічне управління / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
3. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Особливості екологічної культури студентів інституту фізичної культури і здоров'я молоді Волинського державного університету ім. Лесі Українки // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Фізична культура і спорт. – 2000. – № 4. – С. 96–99.
4. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Біохімічні основи формування екологічної культури спеціалістів фізвиховання у вузах // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві". – Луцьк, 2005. – С. 21–23.
5. Демчук В. В., Крюков В. Л., Сологор К. А. Проблеми формування екологічної культури працівників закладів охорони здоров'я // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Біолог. науки. – 2006. – № 5. – С. 74–78.

Статтю подано до редколегії
22.05.2009 р.